

opera-ballet «Les Indes galantes» [The Gallant Indies] by J. -Ph. Rameau and examined its interpretation in the contemporary director's practice made at the level of extrapolation with the signs of our time. This article focuses on the performance aspects of current practice of the opera-ballet work by Rameau. The theme of the plot, be it a bizarre fiction or exotic fantasy, was decoratively mounted by the directors as very grandiose, refined and remarkable, i. e. in short, fitted the philosophy and aesthetics of gallant age and style of the court life of the Age of Louis XV and at the same time, fitted the spirit of Rameau's criticism of this civilization.

Key words: baroque, authentic performing, director's interpretation, performance traditions, extrapolation.

Тетяна Павлів, Лариса Соловей

**ОТЕЦЬ МИХАЙЛО ВЕРБИЦЬКИЙ – КОМПОЗИТОР,
ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ, АВТОР ГІМНУ УКРАЇНИ
«ЩЕ НЕ ВМЕРЛА УКРАЇНИ І СЛАВА, І ВОЛЯ»**

2015 рік по праву можна назвати роком Михайла Вербицького – 4 березня виповнилось 200 років від дня народження митця, а 7 грудня – 145 років від дня, як він відійшов на вічний спочинок. Ще один ювілей – 150 років від першого публічного виконання пісні «Ще не вмерла України».

М. Вербицький – священик української греко-католицької церкви, один із фундаторів національної композиторської школи України, а це творча діяльність здебільшого теж священиків І. Лаврівського, В. Матюка, А. Вахнянина, І. Воробкевича, П. Бажанського, Й. Кишакевича. Ця школа залишила, хоч і в опосередкованій формі, свій відбиток на художньому світобаченні авторів ХХ століття – В. Барвінського, С. Людкевича, А. Кос-Анатольського, Р. Сімовича, Є. Козака, М. Колесси [5, с. 54–55].

Мало і не точно висвітлювались і інтерпретувались факти його життя і творчості. Діяльність митця недостатньо висвітлена в українському музикознавстві і потребує більш глибокого осмислення, чим і обумовлена *актуальність* даної статті.

Творчість М. Вербицького впродовж ХХ століття досліджують З. Лисько, Б. Кудрик, М. Загайкевич, Ф. Погребенник, О. Зелінський, Л. Кияновська, О. Козаренко.

Мета публікації – на основі різновекторного аналізу постаті М. Вербицького, окреслити його основні віхи, дати аргументацію й короткий життєпис національного гімну «Ще не вмерла Україна».

Михайло Вербицький народився 4 березня 1815 року в селі Явірник Руський, неподалік від Перемишля в родині греко-католицького священика. У 10 років осиротів, і його разом з братом взяв до себе на виховання далекий родич, перемиський владика Іван Снігурський. Саме він створив перший український хор у 1828 році та музичну школу при перемиському греко-католицькому кафедральному соборі. М. Вербицький здобув добру європейську освіту в цій школі. Його вчителями були відомі чеські фахівці А. Нанке, В. Серсаві, Ф. Лоренц, а також на формування його творчості мали вплив Й. Гайдн і В. Моцарт та українські композитори Д. Бортнянський і М. Березовський. Б. Кудрик назвав М. Вербицького «малим Бортнянським» за роллю, діяльністю як національного, духовного композитора [9, с. 94].

У 1833–1850 рр. він навчається у Львівській духовній семінарії, підтримує творчі стосунки із М. Шашкевичем, І. Вагилевичем, М. Устияновичем, Я. Головацьким, О. Шухевичем, А. Могильницьким. Останні 18 років життя був парохом у селі Млин на Яворівщині, яке розташоване тепер на території сучасної Польщі, де і похований.

Його доробок – понад 100 творів різних жанрів. Значні композиторські досягнення М. Вербицького пов'язані насамперед із церковною творчістю, хорами на тексти українських поетів та музикою до театру, в яку входять як вокальні, так і хорові, ансамблеві та симфонічні номери. С. Людкевич назвав М. Вербицького першим в українській музиці на Галичині, найбільшим після Бортнянського духовним, хоровим композитором, першим нашим галицьким симфоністом, першим галицьким плідним оперистом і останнім композитором-гітаристом.

Він є автором понад сорока церковних і тридцяти світських композицій: «Ангел вопіяше», «Милость мира», «Отче наш», «Єдинородний Сине», «Святий Боже», «Алілуя». Серед світських композицій – хорові мініатюри на тексти І. Гушалевича («До зорі», «Мир вам, браття»), В. Шашкевича («Жаль», «Цвітка молить»). «Заповіт» (сл. Т. Шевченка), «Поклін» (сл. Ю. Федьковича), «Жовнір» (сл. І. Гушалевича) стали першими зразками поем в українській хоровій музиці. М. Вербицький став першим у Галичині музичним інтерпретатором Шевченкової поезії.

М. Вербицький – активний учасник в організації перших українських вистав у Перемишлі, співпрацює з театром «Руської бесіди» у Львові. Для театру створює музику до понад двадцяти театральних п'єс. Мелодрама Вербицького до тексту І. Гушалевича «Підгіряни» на початку ХХ ст. виконана 500 разів. Дванадцять симфонічних увертур-симфоній стали першими зразками національної симфонічної музики на професійній

основі у ХІХ ст. Його перу належать і твори для гітари, для якої склав самовчитель і яка стала першим таким посібником в Україні. Фактично у більшості жанрів М. Вербицький виступає піонером західноукраїнської школи, демонструючи неабияку майстерність у пристосуванні європейських художніх норм до національного фольклорного ґрунту.

Серед його учнів були священники-композитори і фольклористи – Віктор Матюк і Порфирій Бажанський.

Зупинимось на творіві, який пройшов складний та довгий шлях від пісні до гімну, а деякі моменти і сьогодні залишаються дискусійними.

Ймовірно, що пісня «Ще не вмерла Україна» виникла у Києві восени 1862 р. під впливом сербського гімну «Гей, слов'яни», який співали сербські студенти Київського університету. Це і надихнуло П. Чубинського на створення літературного шедевр.

На думку дослідника гімнної генези О. Зелінського «найдавніша документована дата, пов'язана з гімном України, є 14 червня 1863 р.».

За версією одного із дослідників діаспори В. Трембицького – віршований текст П. Чубинський склав у 1862 році в Архангельську, в перший рік свого заслання. Серед засланців поляків популярним був польський гімн «Єще польська не згінела», на якому і побудований перший рядок вірша П. Чубинського.

Вперше текст пісні був опублікований у грудні 1863 року у львівському літературно-політичному віснику «Мета» поряд з творами Т. Шевченка, якому тривалий час і приписували авторство.

Існують дві версії написання твору – хоровий варіант та сольної пісні в супроводі гітари. Рукописний варіант твору (слова і музика) «Ще не вмерла Україна» як сольної пісні у супроводі гітари зберіг учень Вербицького Віктор Матюк (у відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. Стефаника).

Відомості про виконання пісні більше пов'язані з її хоровою версією. У червні 1863 р. О. Менцинський – син співака Модеста Менцинського – завершив формування збірки хорових творів, де під номером 24 вміщено пісню «Ще не вмерла Україна».

Вперше цей твір прозвучав у липні 1864 року в Перемишлі, а згодом Львові у виставі театру «Руська бесіда». Відбулась прем'єра оперети польського драматурга К. Кенца, що йшла під назвою «Запорозжці», і музику до якої написав М. Вербицький. В 6 акт твору вставлено виконання хорової пісні «Ще не вмерли Запоріжжя ні слава, ні воля». У Вербицького не було такої пісні і дослідники зробили цілком вірогідне припущення, що у виставі зі зміненою першою

строфою вперше прозвучала патріотична пісня Вербицького.

Документальним свідченням публічного виконання твору є 10 березня 1865 р. на концерті пам'яті Шевченка у Перемишлі (композитор сам співав у хорі, яким диригував А. Вахнянин).

Уперше гімн «Ще не вмерла Україна» опублікований у збірці русько-українських квартетів «Кобзар» в 1885 році і тут уже названо правильно автора слів – Павла Чубинського [2, с. 96].

Хор-пісня швидко набуває популярності і побутує у різних варіантах, її перероблено для хору, фортепіано, оркеструз багатьма змінами й поправками.

Нове життя пісні почалося з часу утворення незалежної Української держави в січні 1918 р., вона виконувала функцію гімну. На державному рівні гімн був затверджений лише 15 березня 1939 р. У Радянському Союзі його виконання загрожувало найсуворішими репресіями.

15 січня 1992 р. – Президія Верховної Ради видає Указ про Державний Гімн України авторів М. Вербицького і П. Чубинського.

6 березня 2003 р. Урядом України ухвалено текст гімну України зі словами першого куплету та приспіву вірша П. Чубинського, повернувши згадуваний у ранніх документах варіант першого рядка «Ще не вмерла України і слава, і воля».

2013–2015 рр. знаменувалися чисельними виконаннями гімну України для підняття духу патріотизму української нації та боротьби за свою незалежність та територіальну цілісність.

1. Витвицький В. Михайло Вербицький / В. Витвицький // Старогалицька сольна пісня XIX століття / [Вступ, упоряд. та коментарі В. Пилипович]. – Перемишль, 2004. – С. 37–45.
2. Загайкевич М. Михайло Вербицький. Сторінки життя і творчості / М. Загайкевич. – Львів : Місіонер, 1998. – 148 с.
3. Зелінський О. Перший галицько-український гімн та «невідомий» твір М. Вербицького / О. Зелінський // *Musica Galiciana*. – Rzeszow, 1999. – Т. III – С. 30.
4. Кияновська Л. Михайло Вербицький (1815–1870) / Л. Кияновська // Українська музична література / [ред.-упор. Л. Яросевич]. – Тернопіль : Астон, 2002. – Вип. 2. – С. 20–44.
5. Кияновська Л. Стильова еволюція галицької музичної культури XIX – XX ст. : [монографія] / Л. Кияновська. – Тернопіль: Астон, 2000. – 339 с.
6. Кияновська Л. Українська музична культура : навч. посібник. / Л. Кияновська. – Львів–Київ : Тріада плюс, Алерта, 2009. – С.47 – 53.
7. Корній Л. Історія української музики / Л. Корній. – К.–Нью-Йорк : Видавництво М. П. Коць, 2001. – Ч. 3. – С.154–169, 218–220.
8. Корній Л. Музична творчість попередників та сучасників Миколи Лисенка / Л. Корній, Б. Сюта // Українська музична культура. Погляд крізь віки. – К. : Музична Україна, 2014. – С. 226–236.

9. Кудрик Б. Огляд історії української церковної музики / Б. Кудрик // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України / [упоряд., вст. ст. Ю. Ясиновський]. – Львів, 1995. – С. 87–94.
10. Лисько З. Піонери музичного мистецтва в Галичині / З. Лисько // [ред., вст. ст. В. Сивохин]. – Львів–Нью-Йорк, 1994. – 144с.
11. Околітенко Н. Він окрилив наш славень. Життєвий шлях Михайла Вербицького / Н. Околітенко // День. – 2014, – №17–18. – 31 січня–1 лютого. – С. 8.
12. Погребенник Ф. «Ще не вмерла Україна». Історія забороненої пісні-гімну / Ф. Погребенник // Літературна Україна. – 1990. – 30 серпня.
13. Погребенник Ф. Нелегка доля пісні / Ф. Погребенник // Українська музика. – 1990 – № 6. – С. 16.

Павлів Тетяна, Соловей Лариса. Отець Михайло Вербицький – композитор, громадський діяч, автор гімну України «Ще не вмерла України і слава, і воля». В статті розглядаються різновекторні сторони життя, творчості, діяльності митця в контексті української музичної культури Галичини. На основі аналізу нами здійснено констатацію досягнення значимості його діяльності в різних аспектах не тільки як композитора, священника української греко-католицької церкви, а й одного із найсвідоміших культурних діячів Галичини середини ХІХ ст., а також автора національного гімну «Ще не вмерла Україна».

Ключові слова: М. Вербицький, священник, композитор, творчість, пісня-гімн.

Павлів Татьяна, Соловей Лариса. Отец Михаил Вербицкий – композитор, общественный деятель, автор гимна Украины «Ще не вмерла Украины и слава, и воля». В статье рассматриваются разновекторные стороны жизни, творчества, деятельности художника в контексте украинской музыкальной культуры Галичины. На основе анализа нами осуществлено констатацию постижения значимости его деятельности в различных аспектах не только как композитора, священника Украинской греко-католической церкви, но и одного из сознательных культурных деятелей Галичины середины ХІХ в., а также автора национального гимна «Ще не вмерла Украина».

Ключевые слова: М. Вербицкий, священник, композитор, творчество, песня-гимн.

Pavliv Tetiana, Solovey Larysa. Priest Mykhailo Verbytskyi – a Composer, a Public Figure, the Author of the Anthem of Ukraine «Glorious Spirit of Ukraine Shines and Lives Forever». The article analyses the multi-vector sides of the life and creative work of the artist in the context of Ukrainian musical culture of Galicia. Based on the conducted analysis, we started the importance of Verbytskyi's activities in various aspects not only as a composer, a

priest of the Ukrainian Greek Catholic Church, but also one of the most conscious cultural leaders of the mid-XIXth century Galicia, as well as the author of the national anthem of Ukraine «Glorious Spirit of Ukraine Shines and Lives Forever».

Key words: M. Verbytskyi, priest, composer, art, anthem.

Елеонора Максютенко

ЛИТЕРАТУРНЫЕ КОЛЛИЗИИ В ОПЕРЕ Г. ШАНТЫРЯ «ПИКВИКСКИЙ КЛУБ»

Опера 70-х годов XX века, наряду с воплощением «серьезных» литературных сочинений, не обходит стороной комические сюжеты. Одним из таких образцов является «Пиквикский клуб» (1978) Г. Шантыря, написанный по мотивам признанного шедевра английской классической литературы – романа Ч. Диккенса «Посмертные записки пиквикского клуба». До Г. Шантыря к произведениям Ч. Диккенса мало кто обращался, в особенности к данному роману. Известно, что в 30-х годах XX века А. Коутс написал оперу «Пиквик», спустя некоторое время по ней был сделан телеспектакль [3].

Несмотря на то, что сочинение Ч. Диккенса относят к образцам английского социального романа 30–40-х годов XIX столетия (написано в 1836–1837 годах), оно пронизано чертами юмора, сатиры, пародии [4, с. 543]. Роман обширен, и хотя количество героев не столь велико, ситуации, в которые они попадают, весьма разнообразны. Главный сюжетный мотив составляет повествование о клубе джентльменов, путешествующих по Англии и наблюдающих «человеческую природу» [2]. Прежде всего, это – мистер Пиквик, его верные друзья – Уинкль, Тапмен и Снодграсс, и преданный слуга – типичный кокни Сэмюэль Уэллер. Приключения пиквикистов не нарушают устоявшийся ход жизни буржуазной Англии конца 1820-х – начала 1830-х годов, поэтому роман в полной мере отражает реальную картину английского быта XIX века.

Г. Шантырь и либреттист С. Ценин не ставят перед собой задачу развивать все сюжетные линии романа, ограничиваясь конфликтом мистера Пиквика с его экономкой миссис Бардль и приключением трех влюбленных пар. Остальные фрагменты перипетий Пиквика и его клуба опускаются или приобретают характер соединительных элементов в сюжете. В соответствии с развитием сюжетной линии, авторы оперы отбирают лишь тех героев, которые являются прямыми участниками конкретных историй. Это мотивировано не столько целью «уплотнить» сюжет, сколько стремлением убрать